

هوش معنوی
Spiritual Intelligence

جعفر حامد گلپور
فاطمه خادمی

سرشناسه: حامد گلپرو، جعفر، ۱۳۵۷.

عنوان و نام پدیدآور: هوش معنوی = *Spiritual Intelligence* / جعفر حامد گلپرو، فاطمه خادمی.

مشخصات نشر: تهران: دارالفنون، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۱۵۹ ص: مصور، جدول، نمودار.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۷۱-۴۱-۶.

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه

موضوع: هوش معنوی

Spiritual intelligence موضوع:

موضوع: کارکنان — مدیریت — جنبه‌های مذهبی — اسلام

موضوع: *Personnel management -- Religious aspects -- Islam*

موضوع: مدیریت (اسلام)

* موضوع: *Management -- Religious aspects -- Islam*

شناسه افزوده: خادمی، فاطمه، ۱۳۴۰

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵؛ ۲۵۹ح/۳۱؛ ۳۴۰

رده‌بندی دیویی: ۱۵۳/۹

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۵۵۶۴۳

نام کتاب: هوش معنوی

مولفین: جعفر حامد گلپرو - فاطمه خادمی

ناشر: دارالفنون

مدیر هنری: فرزانه دلبری

چاپ و صحافی: مجتمع چاپ اول

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۷۱-۴۱-۶

نوبت چاپ: اول - بهمن‌ماه ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

انتشارات دارالفنون

© حق چاپ این اثر، برای مولفین محفوظ است *

* دفتر مرکزی: تهران، خیابان ۱۲ فروردین، کوچه بهشت آیین، پلاک ۳۴، انتشارات دارالفنون *

www.DFNashr.ir

اگر تواز آموختن سر بتابی
نجوید سر تو همی سروری را

بسوزند چوب درختان بی بر
سزا خود همین است مری بی بری را

درخت تو گر بار دانش بگیرد
به زیر آوری چرخ نیلوفری را

سخن ناشر

جوامع امروز متشکل از سازمان‌های کوچک و بزرگی هستند که هر یک به نوعی، بخشی از نیازهای افراد جامعه را مرتفع می‌سازند. حال اگر این سازمانها، از مدیریتی کارآمد و اثربخش در بخشها و رده‌های مختلف خود برخوردار نشوند، نه تنها قادر به رفع این نیازها نخواهند بود؛ بلکه مشکلات بسیار دیگری را نیز موجب خواهند شد. ضعف مدیریت، گاهی سبب بروز خسارات جبران‌ناپذیری بر پیکره‌ی یک جامعه می‌گردد، تلاش‌های زیادی بی‌نتیجه می‌ماند، حق افراد بی‌شماری تضییع شده و سرمایه عظیمی نیز به هدر خواهد رفت. نگاهی بر اتلاف بی‌رویه منابع انسانی و مالی نشان می‌دهد که اهمیت مدیریت در کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه، بسیار محسوس‌تر از هر کان دیگریست.

اگر چه مدیریت، مقوله‌ای نوظهور نبوده و قدمتی به درازای تاریخ بشریت دارد، ولی با توجه به پیشرفت‌های روزافزون جوامع بشری در دهه‌های اخیر و همراهی آن با تغییرات چشمگیر اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فردی، هر روز بر اهمیت آن، چه از نظر تئوری و چه از منظر عملی افزوده می‌شود و ضروری است که بیش از گذشته به آن پرداخته شود.

با توجه به آنچه ذکر گردید و از آنجا که امروزه رشته مدیریت یکی از معتبرترین رشته‌های دانشگاهی محسوب شده و گرایش‌های آن نیز در کشور ما رو به افزایش است، انتشارات دارالفنون به عنوان یک ناشر فعال در عرصه کتب دانشگاهی و بالخصوص رشته مدیریت، رسالت خود می‌داند که با چاپ و انتشار کتب معتبر در این رشته، به نشر دانش روز مدیریت پرداخته و بدین وسیله گامی مثبت در جهت رشد و اعتلای کشور عزیزمان بردارد. بدیهی است که یاری اساتید، صاحب‌نظران و خبرگان این حوزه، پشتوانه‌ای قوی برای ما در نیل به این هدف خواهد بود.

فهرست مطالب

پیشگفتار مولفین ۱۱

بخش اول: مبانی نظری

فصل اول: هوش

مقدمه	۱۵
ماهیت هوش	۱۵
طبقه‌بندی انواع هوش	۱۸
نظریه هوش چندگانه باردنر	۱۸
نظریه هوش سه‌گانه دای و فارین	۲۰
رابطه انواع هوش	۲۱
هوش هیجانی یا هوش عاطفی	۲۲
رابطه هوش معنوی و هوش هیجانی	۲۵
منابع فصل	۲۶

فصل دوم: معنویت

مقدمه	۲۷
مفهوم معنویت	۲۸
ویژگی‌های معنویت	۲۹
ابعاد معنویت	۳۰
اهمیت معنویت در زندگی انسان	۳۲
معنویت از دیدگاه‌های گوناگون	۳۵
معنویت از دیدگاه الهیات و جامعه‌شناسی	۳۵
معنویت از دیدگاه علوم پزشکی و پرستاری	۳۵
دیدگاه روانشناسانه به معنویت	۳۶
دیدگاه شناختی - رفتاری به معنویت	۳۷
دیدگاه انسان‌گرایی به معنویت	۳۷
منابع فصل	۳۷

فصل سوم: هوش معنوی

۳۹	مقدمه
۳۹	تاریخچه هوش معنوی
۴۰	مفهوم هوش معنوی
۴۲	اجزای هوش معنوی
۴۳	مولفه‌های هوش معنوی
۴۶	الگوهای هوش معنوی
۴۶	الگوی ایمونز
۴۶	الگوی امرام - برای
۴۷	الگوی سیکس - تورنس
۴۸	الگوی زوهار
۵۰	مقایسه هوش معنوی با سایر هوش‌ها
۵۰	صفات افرادی با هوش معنوی بالا
۵۱	صفات افرادی با هوش معنوی پایین
۵۲	منابع فصل

بخش دوم: معنوی و دینداری

فصل چهارم: معنویت و دین

۵۷	مقدمه
۵۷	همپوشانی بین معنویت و دین
۶۳	تفاوت انسان معنوی با غیر معنوی
۶۴	رشد و پرورش معنوی در راستای تربیت دینی
۶۵	منابع فصل

فصل پنجم: هوش معنوی در اسلام

۶۷	مقدمه
۶۷	اسلام و معنویت
۶۸	هوش معنوی از دیدگاه اسلام
۷۰	مولفه‌های هوش معنوی در آموزه‌های دینی
۷۲	الگوی هوش معنوی مبتنی بر آموزه‌های وحیانی و اسلامی
۷۴	راهکارهای رشد و تقویت هوش معنوی از منظر آموزه‌های اسلامی
۷۷	منابع فصل

فصل ششم: رویکردی مدیریتی بر هوش معنوی

۸۱	مقدمه
۸۲	جایگاه هوش معنوی در سازمان
۸۵	محیط کار
۸۶	نقش هوش معنوی در محیط کار با تأکید بر آموزه‌های اسلامی
۸۶	ترویج مفهوم کار با معنا و درک معنای زندگی
۸۷	گسترش اهداف متعالی
۸۹	رفتار شهروندی سازمانی
۹۰	تعریف رفتار شهروندی سازمانی
۹۱	ارتباط بین رفتار شهروندی سازمانی و هوش معنوی
۹۷	عملکرد هیأتی کارکنان
۹۸	تأثیر هوش معنوی بر رفتار کارکنان
۱۰۰	پاسخگویی کارکنان
۱۰۰	سازمان پاسخگو
۱۰۱	ارتباط بین پاسخگویی کارکنان و هوش معنوی
۱۰۴	تعهد سازمانی کارکنان
۱۰۵	تعریف تعهد سازمانی
۱۰۵	ارتباط بین هوش معنوی و تعهد سازمانی کارکنان
۱۰۶	منابع فصل

فصل هفتم: رویکردی روانشناختی بر هوش معنوی

۱۰۹	مقدمه
۱۱۰	درمان وجودگرا
۱۱۱	معدادرمانی
۱۱۲	فنون معدادرمانی
۱۱۲	تأثیر معنویت در سلامت
۱۱۹	ارزیابی هوش معنوی
۱۱۹	خلاصیت
۱۲۰	تعریف تفکر
۱۲۰	انواع تفکر
۱۲۰	ویژگی‌های افراد خلاق
۱۲۱	فرایند خلاقیت
۱۲۱	عوامل تشدیدکننده خلاقیت

۱۲۱	انواع انگیزه‌ها
۱۲۱	انگیزه‌های بیرونی
۱۲۲	انگیزه‌های درونی
۱۲۲	ابزارها
۱۲۳	انگیزه پیشرفت
۱۲۴	ویژگی‌های افراد دارای انگیزه پیشرفت
۱۲۵	ارتباط خلاقیت و انگیزه پیشرفت با هوش معنوی
۱۲۶	استرس، اضطراب و افسردگی
۱۲۷	ارتباط بین استرس، اضطراب و افسردگی با هوش معنوی
۱۳۱	شادکامی
۱۳۲	ارتباط بین شادکامی و هوش معنوی
۱۳۳	سخت‌رویی
۱۳۳	ارتباط بین سخت‌رویی با هوش معنوی
۱۳۵	هوش اخلاقی
۱۳۶	معنای زندگی
۱۳۶	ارتباط بین معنای زندگی و هوش اخلاقی با هوش معنوی
۱۳۸	منابع فصل
۱۴۱	منابع و مآخذ

هوش معنوی یا SQ را می‌توان همان توانایی دانست که به ما قدرتی می‌دهد و رویاها و تلاش و کوشش برای به دست آوردن آن رویاها را می‌دهد. این هوش زمینه تمام آن چیزهایی است که ما به آنها معتقدیم و نقش باورها، هنجارها، عقاید و ارزش‌ها را در فعالیت‌هایی را که بر عهده می‌گیریم در بر می‌گیرد. هوشی که به واسطه آن سوال‌سازی در ارتباط با مسائل اساسی و مهم در زندگی‌مان می‌پردازیم و به وسیله آن در زندگی خود تغییراتی ایجاد می‌کنیم. با استفاده از هوش معنوی به حل مشکلات با توجه به جایگاه، معنا و ارزش آن مشکلات می‌پردازیم. هوشی که قادریم توسط آن به کارها و فعالیت‌هایمان معنا و مفهوم بخشیده و با استفاده از آن بر معنای عملکردمان آگاه شویم و دریابیم که کدامیک از اعمال و رفتارهایمان از اعتبار بیشتری برخوردارند و کدام به حیرت‌انگیزان، بی‌مان بالاتر و عالیتر است تا آن را الگو و اسوه زندگی خود سازیم. یکی از نمادهایی که معمولاً در تفسیر این هوش به کار گرفته می‌شود، نماد گل نیلوفر است که در آن با تلفیق سنت و عقاید موجود در شرق و غرب و استعاره از مسائل علمی، مدلی قابل لمس و زیبا برای SQ ارائه داد. در این مدل هر سطح از گلبرگ‌ها یکی از سه توان پایه‌ای در بشر هستند. بیرونی‌ترین گلبرگ‌ها، نشانگر شش نوع «خود» است. همان‌طور که اشاره شد هوش معنوی یکی از توانایی‌های ذاتی و فطری در انسان است که همانند سایر هوش‌ها چنانچه مورد توجه قرار گیرد می‌تواند پرورش یافته و توسعه یابد. به عبارتی SQ قابل توصیف و توضیح و اندازه‌گیری است. برای اندازه‌گیری این هوش می‌توان به سنجش مهارت‌ها و توانایی‌هایی که ناشی از این هوش است پردازیم. افرادی که دارای هوش معنوی هستند دارای این صفات می‌باشند:

قدرت مقابله با سختی‌ها، دردها و شکست‌ها؛

بالا بودن خودآگاهی در این افراد؛

حسی که این افراد را هدایت درونی می‌کند؛

درس گرفتن از تجربیات و شکست‌ها؛

از دشواری‌های زندگی فرصتی می‌سازد برای دانستن؛

توانایی ایستادگی در برابر جمع و هم‌رای نشدن با عامه مردم؛

گفتن چرا؟

پرداختن به سجایای اخلاقی و اهمیت دادن به آنها؛

توانمند بودن در خودداری و کنترل خویش؛

برخوردار بودن از حس انعطاف‌پذیری بالا.

ورود معنویت در سازمان به کارکنان این توانایی را می‌دهد تا چشم‌انداز یکپارچه‌تری را نسبت به سازمان، خانواده و جامعه خویش به دست آورند. رشد و تقویت هوش معنوی می‌تواند پایه و مبنای زندگی کاری بهتر و هماهنگ‌تر برای همه ذینفعان سازمانی باشد؛ همچنین رشد هوش معنوی روشی برای داشتن زندگی با نشاط‌تر، با انگیزه‌تر و پذیرش مسئولیت‌های خطیر در عرصه کار و در راستای درک جامع از هوش معنوی، تولید است. برای پرورش و رشد هوش معنوی در اسلام، روش‌های متعددی را می‌توان به کار بست که مهم‌ترین آنها عبارتند از: تأکید و ترغیب به تعلیم و تعلم، تشویق به پرسشگری، دعوت به سکوت و پرهیز از زیاده‌گویی، تلاش برای خودآگاهی، پیروی از بهترین آراء و جلوگیری از مجادله، دوری از شهرت‌طلبی، پرهیز از پرخوری، یاد خدا، رعایت و حفظ کرامت انسانی، روانشناسی اسلامی، عرصه کاوش‌ها، کوشش‌های متعادل عقلانی تجربی، رپرتو راهنمایی‌ها و روشنگری‌های تعلیم ناب وحیانی، به منظور کشف و شناسایی حقایق و پدیده‌های پیدای نهان روانشناختی است. بی‌تردید در راهکارهای پرورش هوش معنوی از منظر اسلام و روانشناسی مولفه‌های مشترک و همانند وجود دارد و در برخی زمینه‌ها هم راهکارهای متفاوتی در رشد و پرورش هوش معنوی مشاهده می‌شود که مطالعات نشان می‌دهد در پرتو تعلیم اسلامی می‌توان به رشد و شکوفایی و بالندگی بیشتر و با سرعتی بیشتر در این حوزه دست یافت.

در پایان از تمامی اساتید و دانش‌پژوهان عزیز درخواست داریم که در راستای هر چه بهتر شدن این مجموعه، نظرات خود را به ایمیل jafar.hamaghi@yahoo.com ارسال نمایند.

مؤلفین